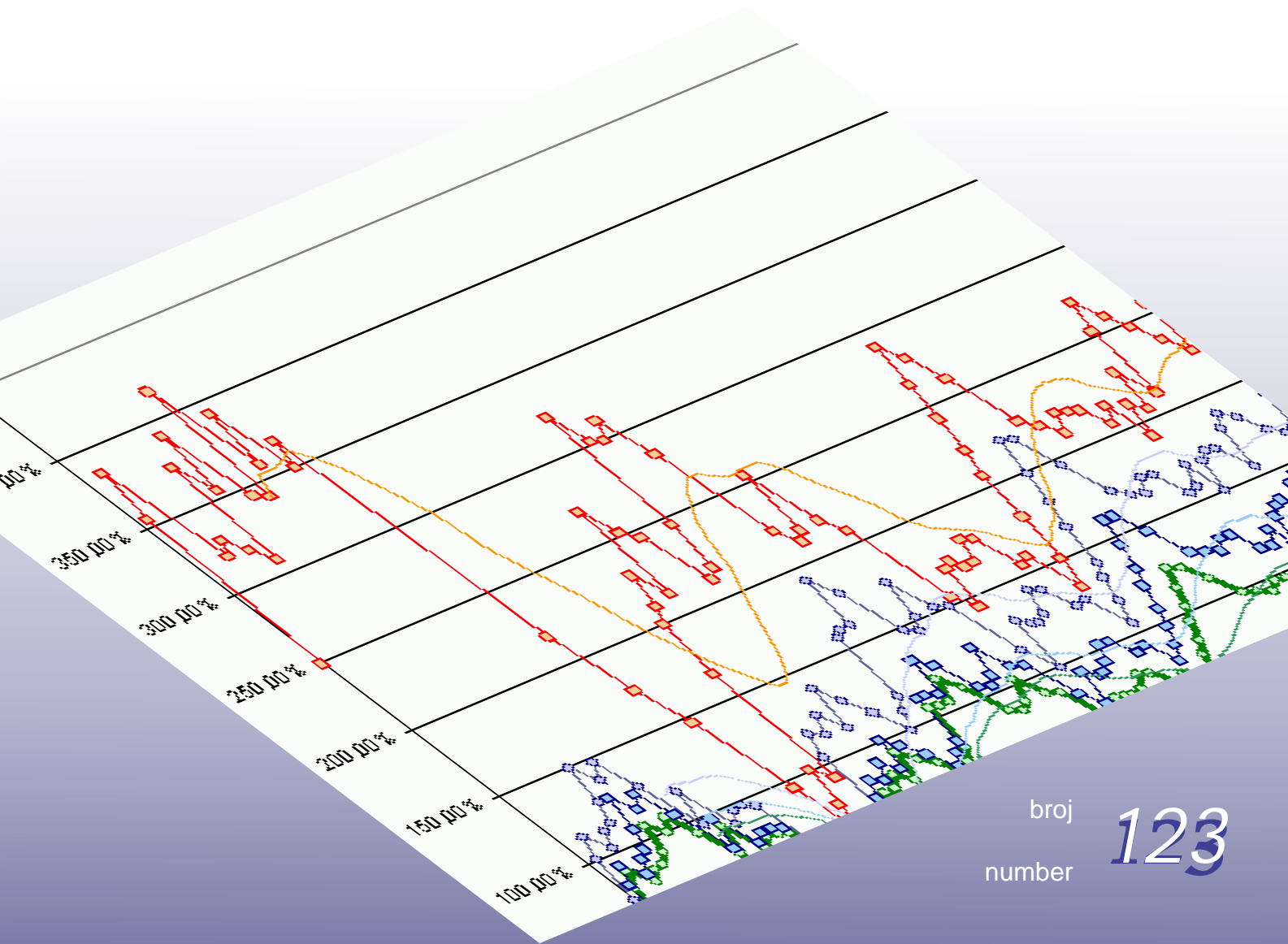

Bosna i Hercegovina
Odjeljenje za makroekonomsku analizu
Upravnog odbora Uprave za indirektno-
neizravno oporezivanje

Macroeconomic Unit of the Governing Board of the Indirect Tax Authority

Oma Bilten

broj
number **123**

Oktober 2015

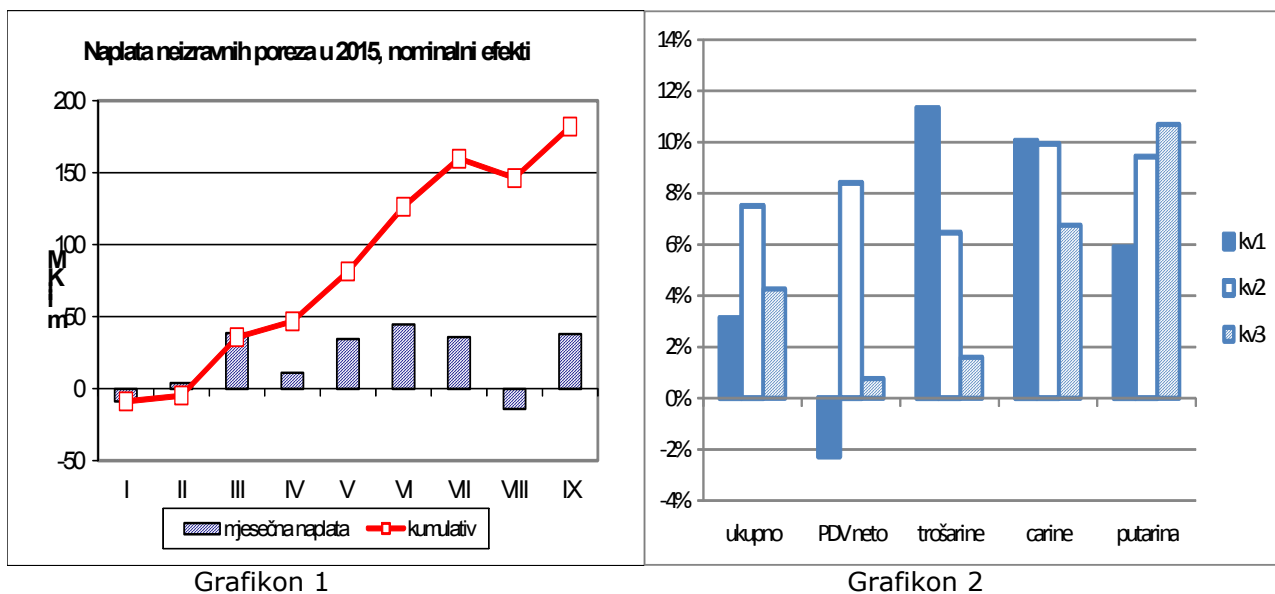
Listopad 2015

2015

October 2015

Uz ovaj broj

U rujnu 2015. ponovno je zabilježen snažan rast prihoda od neizravnih poreza. Prema preliminarnom izvještaju o gotovinskom toku na JR UNO u rujnu je naplaćeno 574,4 mil KM bruto prihoda od neizravnih poreza ili 8 mil KM više nego u istom mjesecu 2014. Budući da su povrati smanjeni čak za 30 mil KM rast neto prihoda je iznosio 38 mil KM (Grafikon 1) ili 8,5% više u odnosu na rujn 2014. Pozitivni trendovi u rujnu doveli su do povećanja kumulativnog suficita na nivou razdoblja januar – septembar. Za devet mjeseci naplaćeno je 4,717 mlrd KM bruto prihoda, što predstavlja povećanje od 142,68 mil KM ili 3,1%. Smanjenje povrata je doprinijelo povećanju kumulativnog neto suficita na 181,8 mil KM (Grafikon 1), što predstavlja rast od 4,9% u odnosu na devet mjeseci 2014.

Grafikon 1

Grafikon 2

Promatrano po vrstama prihoda najveći rast je zabilježen kod prihoda od trošarine i putarine, ukupno 104,6 mil KM, PDV-a 51,7 mil KM, te kod prihoda od carina od 10,4 mil KM. Treba imati u vidu da je po preliminarnom izvještaju evidentirano i dodatnih 25,5 mil KM neusklađenih prihoda koji još nisu raspoređeni po vrstama. Kvartalna poređenja pokazuju divergentna kretanja naplate prihoda tijekom godine (Grafikon 2). Rast u prvom kvartalu su generirali prihodi od trošarina i putarine, dok je rast u drugom kvartalu dodatno povećan rastom neto PDV-a. Treći kvartal 2015. je donio očekivano smirivanje prihoda od trošarina zbog isprljivanja efekata izmjene Zakona o trošarina kod oporezivanja duhana, te skromniji rast PDV-a. Kontinuirani rast prihoda od putarine ukazuje da u rastu trošarina u trećem kvartalu dominira rast trošarina na derivate nafte.

dr.sc. Dinka Antić
šef Odjeljenja

Sadržaj:

Efekti izmjena Zakona o trošarinama u području oporezivanja duhanskih prerađevina	2
Efekti izmjena Zakona o trošarinama u području oporezivanja piva	7

tehnička obrada : Sulejman Hasanović, IT suradnik
lektor : Darija Komlenović, prof. anglistike

Efekti izmjena Zakona o trošarinama u području oporezivanja duhanskih prerađevina

(autor: dr.sc. Dinka Antić)

Izmjene Zakona o trošarinama u području duhana primjenjuju se od 01.08.2014. Glavne izmjene odnose se na uvođenje specifične trošarine na rezani duhan i njeno godišnje usklađivanje sa rastom minimalne trošarine na cigarete. Odlukom Upravnog odbora Uprave za neizravno oporezivanje za 2015. specifična trošarina na rezani duhan je povećana na 80 KM/kg., a specifična trošarina na cigarete na 1,05 KM/pak.

Trendovi u 2014¹

Tržište duhanskih prerađevina u BiH prije usvajanja izmjena Zakona o trošarinama karakterizirala je sljedeća situacija:

- Rastući jaz u poreznom opterećenju cigareta i rezanog duhana je doveo do eskalacije supstitucije potrošnje cigareta potrošnjom, uglavnom neoporezovanog, rezanog duhana i cigaretama proizvedenim u „domaćoj radinosti“ ili nelegalnim postrojenjima, što je rezultiralo padom potrošnje cigareta u prvom polugodištu od 21%²;
- Kao indikator bujanja crnog tržišta duhana i nelegalne proizvodnje cigareta pokazuje činjenica da je za sedam mjeseci uvoz papirića za strojno motanje cigareta povećan za 18% u situaciji kada je evidentiran snažni pad domaće proizvodnje cigareta;
- Pad potrošnje cigareta i migriranje potrošača sa legalnog na nelegalno tržište duhana dovelo je do porezne evazije, tako da u prvom polugodištu zabilježen pad prihoda od trošarina na cigarete od 11,2%.

Već je usvajanje izmjena Zakona o trošarinama predstavljalo okidač za promjenu strategija poslovanja duhanske industrije. Drastično povećanje trošarinskog opterećenja rezanog duhana podstaknulo je gomilanje rezanog duhana, pogotovo od strane domaće duhanske industrije, što se teško može objasniti, polazeći od činjenice da proizvodnja cigareta donosi višu dodanu vrijednost, a time i veću dobit u odnosu na proizvodnju rezanog duhana za pušenje.

Nakon stupanja na snagu izmjena Zakona došlo je do velikog preokreta. To pokazuju sljedeći pokazatelji:

- Kumulativna potrošnja domaćeg oporezivog rezanog duhana je svedena na razinu iz 2013, a količine uvoznog rezanog duhana su smanjene za 32%. Zabilježen je i pad vrijednosti tržišta rezanog duhana za 6,8%, s tim da je vrijednost tržišta domaćeg duhana ipak povećana za 6,9%;
- Uvoz papirića za strojnu proizvodnju se stabilizirao na razini uvoza iz 2013. za navedene mjesec;
- Zabilježen je kontinuirani rast količina cigareta, što je u velikoj mjeri ublažilo negativne trendove iz prvog polugodišta, a u konačnici, na razinogodine je stabiliziralo pad potrošnje na 8,4%. To se može smatrati prihvatljivim, s obzirom na činjenicu da je 01.01.2014. povećana trošarina na cigarete;
- Novi trendovi na tržištu duhana u BiH donijeli su i rast prihoda od trošarina, što je na razini godine donijelo suficit od 30,8 mil KM trošarina u odnosu na 2013, odnosno 8,3 mil KM trošarina više od projektirane naplate.

¹ Analiza koja se odnosi na efekte primjene izmjene Zakona o trošarinama u 2014. objavljena je u Biltenu br. 114, siječanj 2015, www.oma.uino.gov.ba.

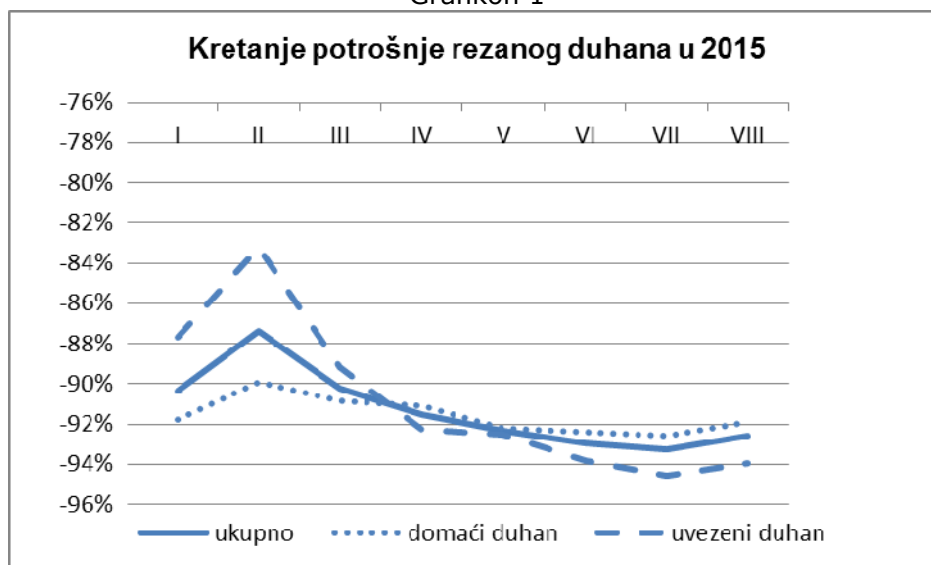
² Potrošnja cigareta za potrebe ove analize podrazumijeva količinu izdanih trošarinskih markica, dok se potrošnja rezanog duhana mjeri u kilogramima prema pakiranjima za koja su izdane trošarinske markice.

Može se zaključiti da je zahvaljujući izmjenama Zakona o trošarinama u vrlo kratkom vremenu stabilizirano tržište duhana. Postignut je jedan od ciljeva izmjena Zakona da se u prvom koraku dostigne naplata prihoda iz 2012, koja je do sada predstavljala historijski maksimum.

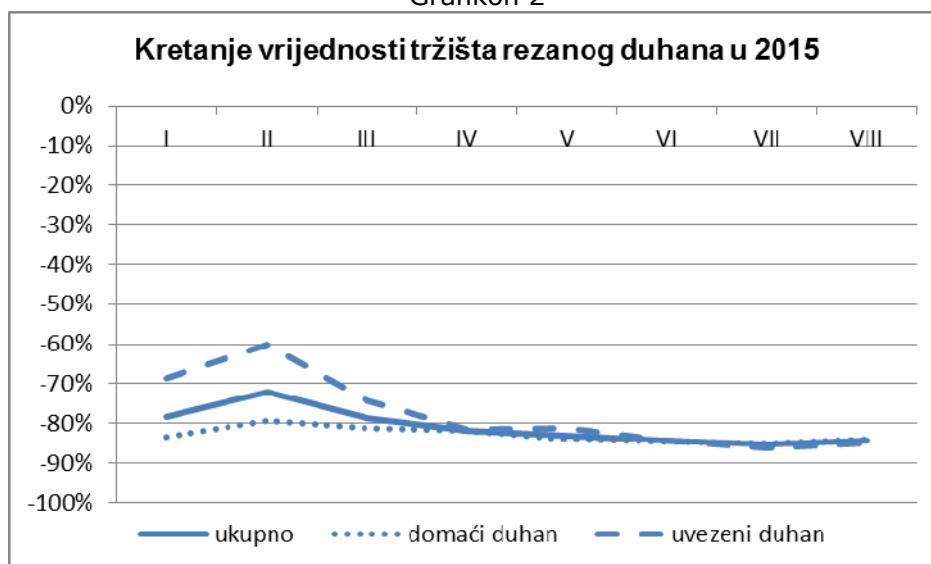
Trendovi u 2015

Pozitivni trendovi na tržištu duhanskih prerađevina nastavljani su i tijekom osam mjeseci 2015. godine. U odnosu na isto razdoblje u 2013 potrošnja oporezovanog (brendiranog) rezanog duhana je iznosila svega 6 – 8%, s tim da je veći pad vremenom zabilježen kod uvoznog duhana (Grafikon 1). Ipak u prvom kvartalu pad potrošnje je bio blaži, da bi se potom stabilizirao.

Grafikon 1

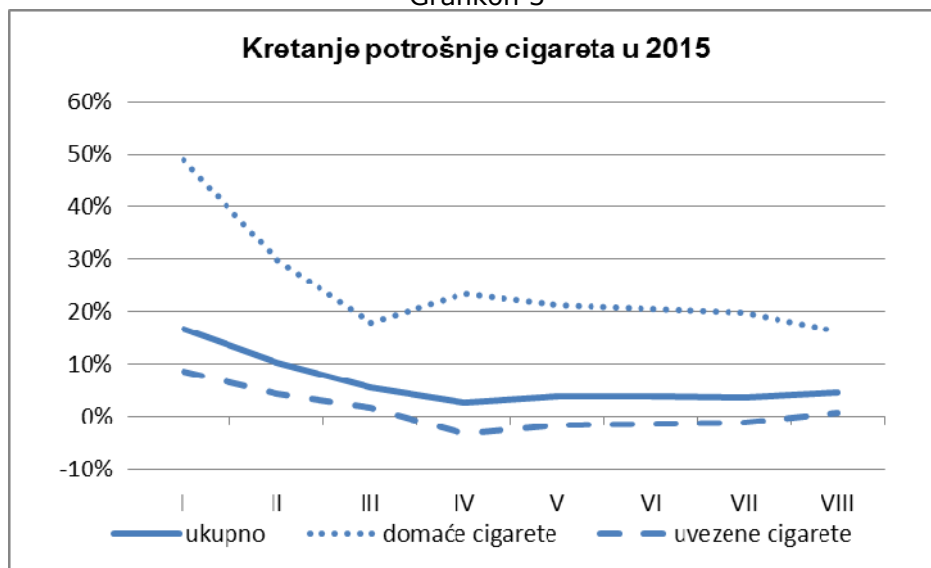
Grafikon 2

Drastičan pad potrošnje rezanog duhana je donio i drastičan pad udjela tog proizvoda u tržištu duhana u BiH (Grafikon 2) sa 7,4%, koliko je iznosio za osam mjeseci 2014., na svega 1,1% u augustu 2015.

Na tržištu cigareta u 2015. su nastavljeni pozitivni trendovi iz posljednjeg kvartala 2014. Za razliku od 2014 poslovna politika domaće duhanske industrije se konačno premjestila sa rezanog duhana na proizvodnju cigareta. Uz različite marketinške strategije domaće kompanije su značajno povećale plasmane. Mjesečni rast potrošnje domaćih cigareta, mjereno brojem izdanih markica, u prvom kvartalu 2015. se kretao od 20 do čak 49%, da bi se potom stabilizirao na razini oko 20% (Grafikon 3). Već u augustu je primjetan silazni trend u potrošnji domaćih cigareta (rast od 16,2%), što se može povezati sa višom osnovicom za usporedbu u tom mjesecu koja uključuje efekte izmjene Zakona iz augusta 2014. Trendovi u potrošnji uvezenih cigareta su znatno stabilniji, a rast je u samo prva tri mjeseca 2015. bio pozitivan. Od početnog rasta od 8,6% već u travnju je zabilježen pad potrošnje, koji se održao do augusta, kada je zabilježen skromni rast od 0,7%.

Grafikon 3

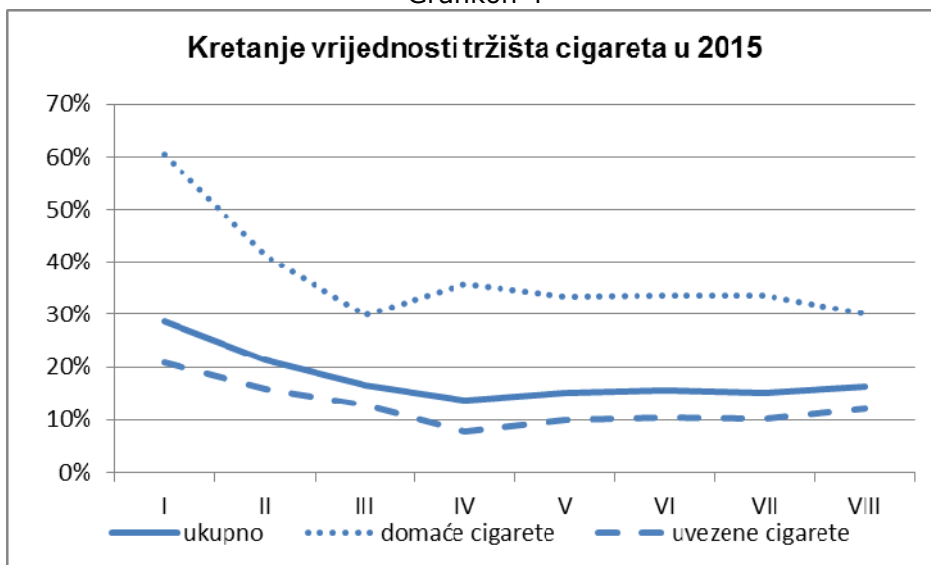

Zahvaljujući rastućem trendu potrošnje domaćih cigareta ukupni trendovi u potrošnji su pozitivni. Nakon početnog snažnog rasta potrošnje od 16,8% od travnja 2015 rast je daleko umjereniji i stabilniji, u rasponu 2,5 – 4,5%. Takvi trendovi predstavljaju pravo iznenađenje s obzirom na povećanje stope trošarine početkom 2015.g. i koncept cjenovne elastičnosti dobara. Imajući to u vidu nameće se zaključak da je rast potrošnje rezultat dva faktora:

- (i) trošarinske politike kojom je destimulirana potrošnja duhana i
- (ii) efikasnije kontrole UNO i nadzora nad tržištem duhana u pogledu otkrivanja nelegalnih postrojenja za proizvodnju cigareta i šverca i krijumčarenja duhana i cigareta.

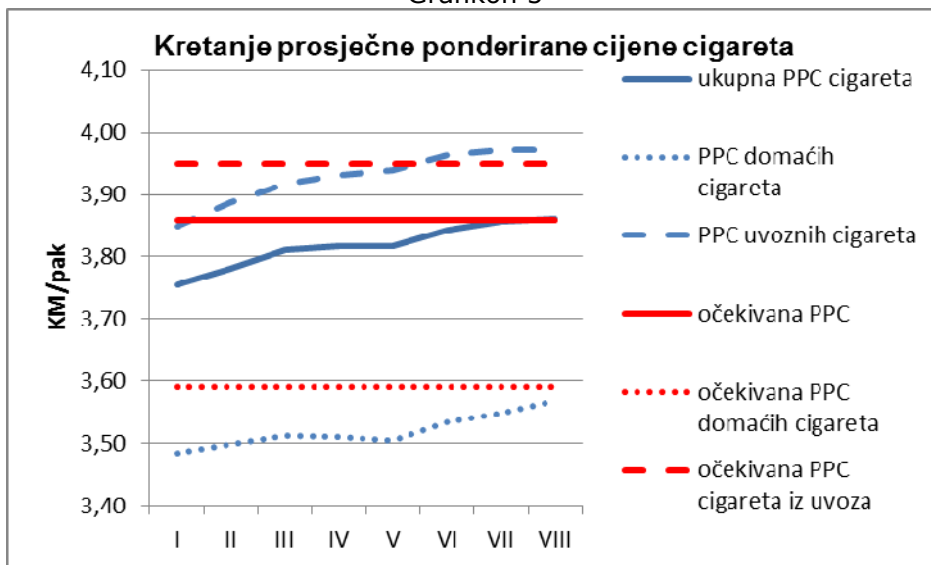
Udio cigareta u vrijednosti tržišta duhana se značajno povećao u 2015.godini, ne samo u postotku, već i nominalno (Grafikon 4). U prvom kvartalu 2015. zabilježen je snažni rast čak do 60% (domaće cigarete), odnosno 30% (cigarete iz uvoza). Od travnja nastupila je stabilizacija. Rast tržišta uvoznih cigareta se kreće oko 12%, a domaćeg oko 30%. Brži rast domaćeg tržišta cigareta donio je prekompoziciju strukture tržišta, tako da su domaće cigarete povećale svoj udio u ukupnoj vrijednosti tržišta cigareta sa 22,9% na 25,6%.

Grafikon 4

Opisani trendovi na tržištu cigareta, pogotovo određena prekompozicija u korist domaćih kompanija, rezultat su i promjena u poslovnim politikama i cjenovnim strategijama. S obzirom da domaća industrija proizvodi brendove iz nižih cjenovnih skupina očekivano je prosječna ponderirana maloprodajna cijena domaćih cigareta niža u odnosu na prosječnu ponderiranu maloprodajnu cijenu uvoznih cigareta. Povećanje stope trošarine početkom godine uvijek izaziva dvojbe da li će dodatni porezni teret (trošarina + pripadajući PDV) biti u cijelosti prevaljen na kupca preko više maloprodajne cijene ili će, pak, dio snositi kompanija na teret dobiti.

Grafikon 5

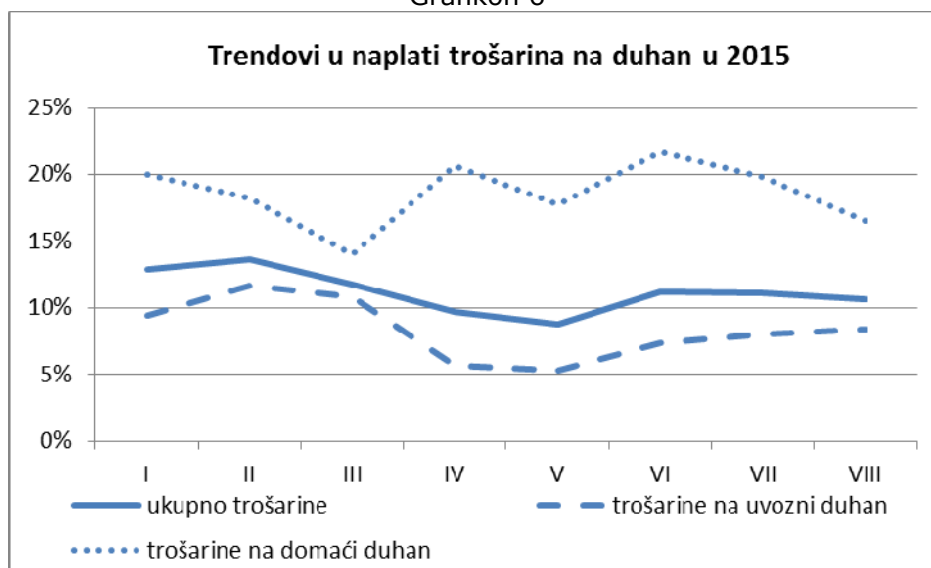

Grafikon 5 pokazuje da je kretanje prosječne ponderirane cijene cigareta za osam mjeseci 2015. uglavnom bilo ispod očekivane ponderirane cijene koja podrazumijeva prevaljivanje novog poreznog tereta u cijelosti. Očigledno je da su veći dio ove godine kompanije plasirale cigarete na teret dijela svoje dobiti. Domaća industrija još uvijek je ispod očekivanih cijena, dok su uvoznici, ipak, u posljednja dva mjeseca povećali cijene kako bi nadoknadili gubitke. Politika uvoznika, zbog

većeg pondera, dovela je ukupnu prosječnu ponderiranu cijenu cigareta u BiH na razinu očekivane (Grafikon 5).

Za osam mjeseci 2015. zabilježen je visok i stabilan rast prihoda od trošarina na duhanske prerađevine od 10,6%. U toku godine desile su se snažne oscilacije u mjesečnoj naplati trošarina u rasponu između 4% i 22%. Pozitivni trendovi na tržištu domaćih cigareta (rast oporezive potrošnje, rast vrijednosti tržišta) donijeli su i znatno brži rast prihoda od domaćih trošarina, koji su za osam mjeseci porasli za 16,6%, ali sa silaznim trendom rasta. Na drugoj strani, prihodi od trošarina na uvozne duhanske prerađevine su snažnije oscilirali, da bi se za razdoblje od osam mjeseci zadržali na 8,4% sa uzlaznim trendom rasta. Udio prihoda od trošarina na rezani duhan je beznačajan i iznosi oko 0,8%.

Grafikon 6

Može se zaključiti da su trendovi u oporezivanju duhanskih prerađevina u dosadašnjem dijelu godine u velikoj mjeri bili određeni izmjenama politike oporezivanja rezanog duhana, koja je reducirala supstituciju, legalnu i nelegalnu, cigareta rezanim duhanom na najmanju moguću mjeru.

U cjelini, krajnji domet migracije potrošača sa potrošnje rezanog duhana na potrošnju cigareta, a time i opseg efekata izmjena Zakona, određen je sa nekoliko faktora:

- (i) raspoloživim redovitim dohotkom za kupovinu cigareta;
- (ii) postojanjem ostalih izvora dohotka (iz sive ekonomije, doznaka i sl.);
- (iii) trošarinskom politikom države;
- (iv) rastom ekonomije;
- (v) poslovnom politikom duhanskih kompanija (cijene, brendovi).

Naravno, veliki značaj imaju i kontinuirane istrage u vezi sa poreznim prijevarama, mjere na sprječavanju šverca i krijumčarenja i efikasan nadzor tržišta. Imajući u vidu nisku zaposlenost, stagnaciju plaća zaposlenih i spori rast ekonomije, očekivano povećanje trošarina na cigareta početkom 2016. i, eventualno, uvođenje namjenske trošarine na cigarete predstavljaće snažan pritisak na jačanje crnog tržišta duhana, što može značajno derogirati postignute efekte izmjena Zakona.

Efekti izmjena Zakona o trošarinama u području oporezivanja piva

(autor: dr.sc. Dinka Antić)

Izmjene Zakona o trošarinama u području piva primjenjuju se od 01.09.2014. Izmjene podrazumijevaju uvođenje diferenciranih stopa trošarina na pivo ovisno o obujmu godišnje potrošnje u prethodne tri godine. Dosadašnja standardna stopa trošarine od 0,20 KM/l postaje niža stopa, a viša stopa trošarine 0,25 KM/l. Imajući u vidu zakonski prag godišnje proizvodnje i ostale uvjete za ostvarenje prava na nižu stopu trošarine može se pretpostaviti da se niža stopa primjenjuje na domaća piva, a viša na uvozna piva. Odjeljenje je prilikom izrade projekcija prihoda pretpostavilo da će diferencirane trošarine dovesti do supstitucije uvoznih brendova piva domaćim brendovima, naravno, ukoliko se dodatno porezno opterećenje (trošarina + PDV) prenese kroz cijenu na kupca.

Trendovi u 2014³

Trendovi na tržištu piva u BiH u razdoblju pred uvođenje diferenciranih stopa (2006-2013) pokazivali su sljedeće:

- Količine piva, uvezenog u BiH i stavljenog u promet iz godine u godinu se sve više smanjuju. U Odnosu na maksimum iz 2008.g. količine piva su pred izmjenu Zakona bile manje za 15%;
- Struktura tržišta, u smislu udjela domaćih pivovara, sve više se pogoršava. Udio domaćih pivovara je sa maksimalnih 42% pao na 35,3%;
- Smanjenje oporezovanih količina piva dovelo je i do smanjenja prihoda od trošarina, koji su sa maksimalnih 48,4 mil KM pali na 41,9 mil KM.

Izmjene Zakona su promijenile navedene trendove već u prva četiri mjeseca primjene u 2014.godini:

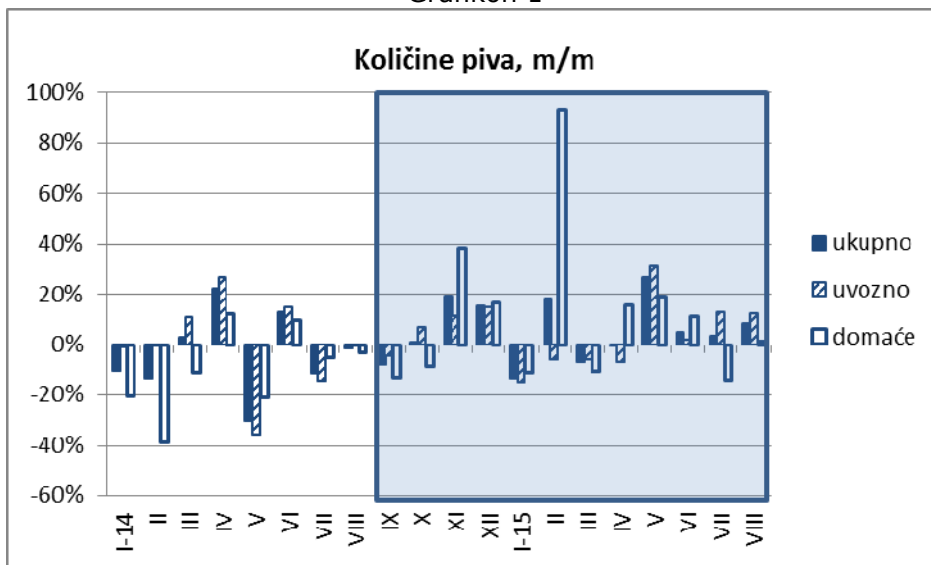
- Povećan je uvoz piva za 11,2%, no, ipak to nije bilo dovoljno da poboljša negativne trendove u 2014 prije usvajanja izmjena Zakona;
- Efekti diferenciranih stopa na potrošnju domaćeg piva ispoljili su se tek u studenom i prosincu 2014, kada su se količine piva koje su stavljene u promet povećale za 27% u odnosu na isto razdoblje 2013. Time su se potvrdila predviđanja Odjeljenja da će diferencirana stopa trošarina donijeti rast potrošnje domaćeg piva, naravno, ukoliko ne bi uvoznici dodatni trošarinski teret snosili u cijelosti na teret dobiti. I pored velike dubioze iz prethodnih mjeseci to je bilo dovoljno da se ostvari neznatan pozitivan rast potrošnje domaćeg piva u 2014. Međutim, ni povećanje količina domaćeg piva nije moglo popraviti lošu tržišnu poziciju domaćih pivovara koja se iz godine u godinu pogoršava. Bez obzira na poboljšanje u posljednja dva mjeseca udio domaćeg piva na tržištu piva u 2014. je iznosio svega 33,9%, što je historijski minimum;
- Zabilježen je snažan rast prihoda od trošarina na uvozno pivo, prvo kao rezultat većeg trošarinskog opterećenja, a u narednim mjesecima i kao rezultat većeg uvoza. S druge strane, neznatni rast trošarina na domaće pivo, kao rezultat slabog rasta potrošnje koncem godine, nije mogao značajnije poboljšati trendove u naplati trošarina na domaće pivo, te je 2004. završena sa deficitom prihoda od domaće trošarine od 5,6% (nakon isključivanja naplate starih dugova iz naplaćenih prihoda).

³ Analiza koja se odnosi na efekte primjene izmjene Zakona o trošarinama u 2014. objavljena je u Biltenu br. 114, siječanj 2015, www.oma.uino.gov.ba.

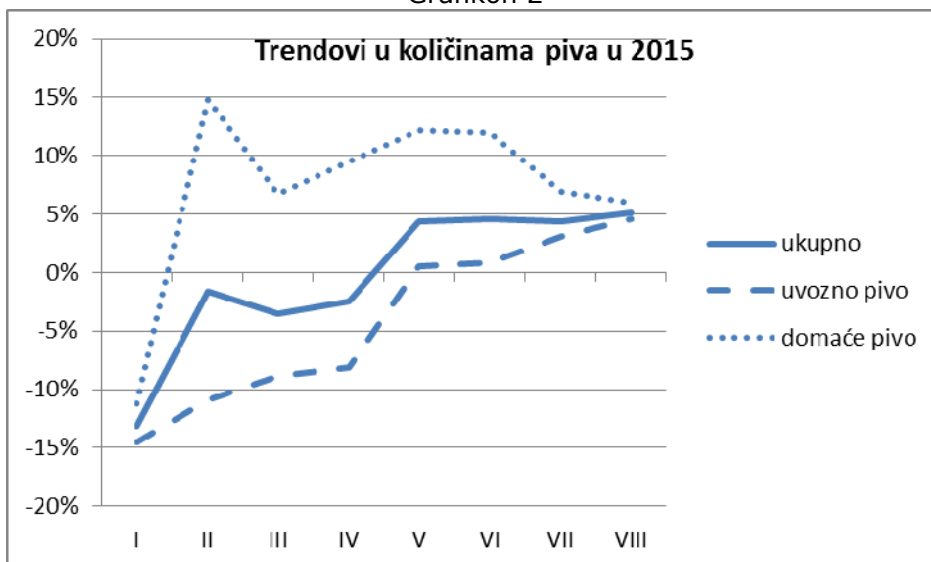
Trendovi u 2015

U 2015. godini došlo je do nastavka pozitivnih trendova iz 2014.godine. Grafikon 1 pokazuje mjesečno kretanje količina piva. Uvozno pivo je bilo podložno manjim oscilacijama, što je rezultiralo stabilnim kumulativnim rastom od 4,6% (Grafikon 2). Primjetne su snažne oscilacije kod količina domaćeg piva, koje, ipak, nisu u većoj mjeri ugrozile trend rasta od 12,2% u prvom polugodištu. Međutim, u posljednja dva mjeseca desio se pad količina stavljenih u promet, što je kumulativni rast količina domaćeg piva smanjilo na 6%. Manje oscilacije količina piva iz uvoza i domaćih pivara, zbog suprotnog predznaka oscilacija, nisu utjecale na ukupan rast količina piva u BiH koji se već četiri mjeseca kreće oko 5% (Grafikon 2).

Grafikon 1

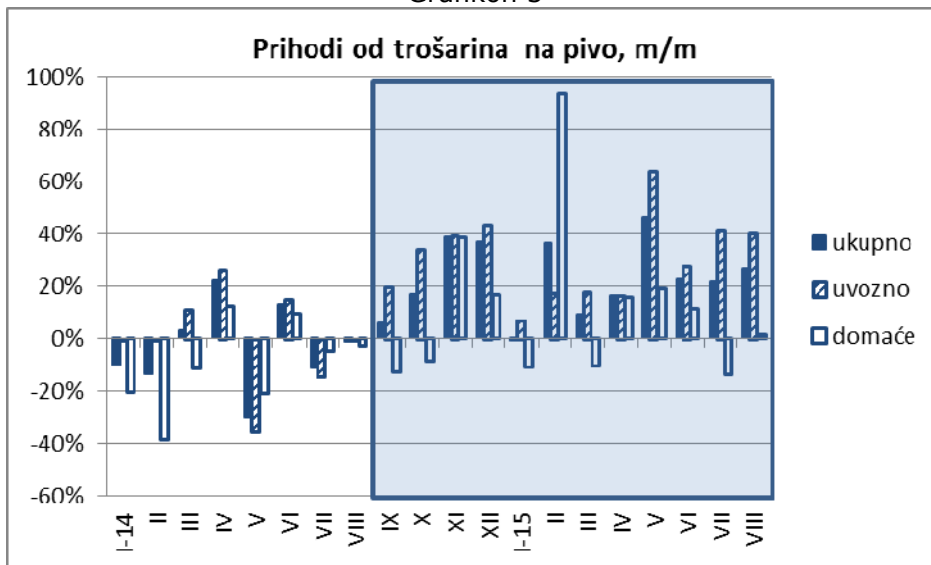
Grafikon 2

Rastući trend količina piva donio je i rast prihoda od trošarina. Grafikon 3 pokazuje konstantne mjesečne suficite na trošarinama na uvezeno pivo. Bilo je to očekivano zbog uvođenja više stope trošarine. Međutim, zbog neočekivanog rasta uvoza piva rast prihoda je premašio rast količina, te

je za osam mjeseci ostvaren rast od čak 30% (Grafikon 4). S druge strane, prihodi od trošarina na domaće pivo su zbog neizmjenjene trošarinske politike pratili količine stavljene u promet. U prvih šest mjeseci su rasli do maksimalnih 12,2%, da bi nakon pada u posljednja dva mjeseca pali na 5% rasta. U konačnici, rast ukupnih prihoda od trošarina na pivo za osam mjeseci 2015 iznosio je čak 20%. Potrebno je naglasiti da je iz osnovice za usporedbe isključena naplata starog duga po osnovu trošarina na domaće pivo u prvom kvartalu 2014. U cjelini, pored veće naplate prihoda od trošarina uvođenja diferenciranih stopa trošarina na pivo je rezultiralo i neznatnim poboljšanjem strukture tržišta piva. Za osam mjeseci udio domaćeg piva je povećan na 34,3%, što predstavlja poboljšanje u odnosu na udio od 33,9% za 2014.

Grafikon 3

Grafikon 4

